

Особистість на тлі епохи (Перебування М. Вороного на Кіровоградщині)

Мабуть, кожна людина вважає, що її місто чи село, де вона народилася і живе, – найкращий куточок на землі. Та це й зрозуміло, бо це місце – єдине і неповторне, воно викохало тебе на своїх долонях, збагатило своєю красою, подарувало друзів. Ти – його часточка, його люба донька і надія...

На мальовничих берегах річки Чорний Ташлик розкинулася Новоукраїнка – місто мого дитинства і юності.

Обрамлені розкішними лісосмугами сягають у далечінь неозорі поля золотої пшениці, цукрових буряків, соняшників, оксамит багаторічних трав. Застріяно тихі і майже нерухомі маловодні ріки. Глибокі яри та косогори, увінчані буйною зеленню, милують око. Закучерявлені задумливими вербами блищать дзеркальні плеса ставків – це наша степова новоукраїнська земля, яку природа так щедро наділила неповторною красою, невичерпною родючою силою, багатими підземними скарбами.

Ця ж земля дала світові цілу плеяду відомих історії людей. Саме тут розквітли таланти засновника українського професійного театру Марка Лукича Кропивницького, видатного українського письменника Івана Кіндратовича Микитенка, Тереня Масенка.

Остання трагічна сторінка життя геніального митця Миколи Кіндратовича Вороного пов'язана з Новоукраїнкою. Він – відомий український поет, літературний і театральний критик, історик, мистецтвознавець, публіцист, актор, режисер, перекладач.

М. Вороний – вважав, що не має права бути осторонь реальної дійсності, бути байдужим до страждань свого народу:

О ні! Я, взявши в руки зброю,
Іду за генієм до бою,
Рубаюсь з ворогом, співаю,
В піснях до бою закликаю
Всіх тих, що мляві та недужі,
Чи під укриттям сплять байдужі...

«Націоналіст», – так почали називати поета за те, що він просто всім серцем, всією душею любив рідну Україну. І як наслідок – виправно-трудові табори.

31 березня 1934 року особлива нарада НКДВ ухвалила: «Вороного Миколу Кіндратовича ув'язнити у виправтрудтаборі строком на три роки із зміною заслання у Казахстан на той самий строк, на місце заслання направити одиночним порядком».

Не маючи надії на повну свободу, хворий поет прохав місце заслання визначити десь ближче – Воронеж, Сталінград, навіть Свердловськ чи Кавказ.

Судова трійка при колегії ДПУ УРСР 9 червня 1934 р. несподівано зглянулася і замінила йому трирічне заслання у Казахстані висилкою на той же термін – із заборонаю проживати в Україні, Білорусії, Московській та Ленінградській областях.

Деякий час Микола Вороний проживав у Воронежі.

У вересні 1937 року поет з'явився у селі Глиняне Піщанобридського району (нині Добровеличківський район Кіровоградської області). Про перебування в селі мало що відомо. Вже пізніше із особової справи дізналися, що в Глиняному поет товаришував з Іваном Гуликом, племінником свого старого знайомого Івана Шимановича. Можливо,

саме за його порадою, Микола Вороний потрапив у наші краї. Вочевидь, тут, в українській провінції, він шукав спокою та затишку.

У селі Вороний перебував недовго — близько місяця, після чого він переїхав до Новоукраїнки, поселився у Мотрі Голуб. У 1957 році, коли поета реабілітували, вона говорила, що її постоялець був тихим, невибагливим, багато читав і писав. Дуже не любив, коли до його кімнати заходили і відволікали від роботи, їжу готував сам. Найкращим приятелем Миколи Кіндратовича в Новоукраїнці став завідувачий місцевою бібліотекою Павло Ксенофонович Андрієвський. Поета в місті на роботу ніде не брали (швидше за все, діяли вказівки органів), два тижні він працював коректором у районній газеті, але й звідти його ввічливо попросили. Директор місцевої школи Зиновій Гомонюк, з яким Вороний познайомився у тій же бібліотеці, відмовив йому в роботі на підставі відсутності педагогічної освіти.

Редакція газети «Новоукраїнські Новини» (раніше – «Колгоспник»), де працював коректором Микола Вороний

Одним словом, бажаного спокою не було і тут: поет жив у злиднях, з відчуттям власної нереалізованості, непотрібності, в постійних переживаннях про сина Марка, який до того часу був уже в'язнем ГУЛАГу. Не дивно, що своєму новому приятелю Павлу Ксенофоновичу він часто виливав душу у відвертих бесідах.

«Сталінська машина» душила все мисляче, прогресивне, тим більше українське.

14 квітня 1938 року М. Вороного заарештували. Причиною арешту була його участь у роботі уряду Директорії, еміграція разом з урядом УНР до Польщі.

29 квітня 1938 р. особлива трійка при УНКВС Одеської області (Кіровоградська область утворена в 1939 р., тому Новоукраїнка входила до складу Одеської обл.) винесла вирок – «розстріляти».

Квітневого дня 1938р., коли Миколу Вороного вели в партії арештованих подвір'ям Новоукраїнського міжрайонного підрозділу НКВС, він упав на коліна, піднявши вгору руки, і зі слізьми на очах простогнав: «Боже! За віщо?»

7 червня 1938 р. вирок було виконано: поета розстріляли.

Лиха доля розпорядилася так, що... помирати поету випало тричі. Зрозуміло, що Микола Вороний покинув цей світ лише раз, але сьогодні існує три дати смерті поета.

Дослідники творчості й життєвого шляху поета давали дуже скупу інформацію про останні роки життя Вороного. Біографія його обривалася на 1934 р. розповіддю про адміністративне заслання до Воронежа та повідомлення, що саме там 1942 р. поет і помер.

1988 р. київський літературознавець Василь Яременко знаходить свідоцтво про смерть поета, що встановлює смерть Вороного від атеросклерозу 24 квітня 1940 р. на Кіровоградщині.

Останній акт трагедії Вороного зафіксовано в слідчій справі № 3945 від 29 квітня 1938 р., що зберігається в архіві КДБ Кіровоградської області, де сказано: «Вороного Миколу Кіндратовича розстріляти». Вирок виконано 7 червня 1938 року.

Його хотіли бачити прямим і однозначним, рівним і однотипним, а він був неповторним, багатодумним, непостійним, то мінорним, то світосайним, то повним смутку, то жаги діяння, весь у русі, в пошуках, горінні. Він прагнув вивести рідну літературу з провінційного кола на європейський і світовий обшири. Вороний належав до тих українських діячів, про яких М.Рильський писав: «У ті гіркі часи формувалося покоління української інтелігенції, яке визначило новий етап у розвитку української літератури, етап шукання нових обріїв, нових тем, нових художніх засобів.».

27 вересня 1956 року правління Спілки письменників України надіслало прокурору УРСР запит і творчу характеристику на Миколу Вороного. В запиті, підписаному Олесем Гончарем та Юрієм Смоличем, було прохання розглянути питання реабілітації репресованого поета. Розслідування, що було проведене в 1956-1957 роках, засвідчило безглуздість обвинувачень, інкримінованих Вороному. Допитали і Павла Андрієвського, який відбув свої 10 років виправно-трудоих таборів, і проживав у смт. Добровеличківка. Природно, цього разу він не підтвердив наявності якихось націоналістичних проявів у поведінці М. Вороного. А на прискіпливі слова слідчого, що, мовляв, у 1938 році ви говорили зовсім інше, стримано відповів: «Ті свідчення я давав на основі припущень, оскільки вся громадська атмосфера до того примушувала».

10 листопада 1957 року рішенням президії Кіровоградського обласного суду Миколу Вороного реабілітували.

Творчість Миколи Вороного довгі роки була заборонена, ім'я – призабуте. За часів культу особи і застою згадувати можна було тільки з ярликами – «націоналіст», «декадент», «співець абстрактної краси», а то й «білоемігрант-антирадянщик». Лише в другій половині 80-х років минулого століття його добре ім'я і творчий доробок нарешті остаточно повертаються українській літературі, а відтак – і українському народові.

Поетичне світобачення, тонке розуміння прекрасного, заглиблення в загальнолюдські проблеми і звеличення вічних життєвих цінностей – ось ті чинники, що зробили митця славетним, принесли йому любов читача.

Історія – це наша пам'ять, це той життєвий корінь, на якому тримається нація, народ. Геніальний Т. Шевченко в посланні «І мертвим, і живим...» з боєм у серці звертався до своїх сучасників із закликом звернути погляди в минуле, спитати себе: «Ким? За що забути?»

Микола Вороний – постать не забута.

19 березня 2003 року, за сприяння кафедри гуманітарних наук КНТУ, обласної Спілки письменників, на фасаді приміщення Новоукраїнської районної бібліотеки відкрито пам'ятну меморіальну дошку М. Вороного. Як відомо, під час перебування в місті 1938 р., поет дуже часто бував у цьому храмі книг.

Пам'ятна меморіальна дошка М. Вороного на фасаді приміщення Новоукраїнської районної бібліотеки

Подія ця для невеличкого містечка нашої України – непересічна. Віддати данину пам'яті поетові прийшли Новоукраїнці (серед них - учні місцевих шкіл), гості з Кіровограда та столиці: відомий поет Іван Драч, голова обласної Спілки письменників Василь Бондар, заступник голови Новоукраїнської райдержадміністрації Володимир Шиптенко. Цього дня лунала поезія Миколи Вороного як гімн Україні, як могутня симфонія, присвячена красі української землі.

Іван Драч виголошує урочисту промову на відкритті пам'ятної меморіальної дошки М. Вороного

Нині Микола Вороний задумливим поглядом зустрічає кожного відвідувача бібліотеки, а вдячні читачі приносять йому квіти – символ краси, життя, вічності.

Тож пам'ятаймо палкого патріота, великого, відданого сина України, життя якого обірвалося в маленькій Новоукраїнці.

Коли ти любиш рідний край,
Гори, палай!
Коли в огонь живої мови
Чуття святого надаси,
Ти станеш лицарем краси,
І визволення, і любові.
За честь і правду все віддай,
Коли ти любиш рідний край!

Список літератури

1. Верес Г. Поет повертається на Батьківщину, 1989.
2. Б. Рубчак. Пробний лет // Розсипані перли. Поети «Молодої музи» – К., 1991.
3. Микола Вороний. Поезії. Переклади. – К.: Наукова думка, 2003.
4. І. Льєнко. Ст. «Боже! За віщо?» – «Літературна Україна», 14 березня 1991р.